

Dörtli stol

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Dörtli stol DÖRTLİ STOL

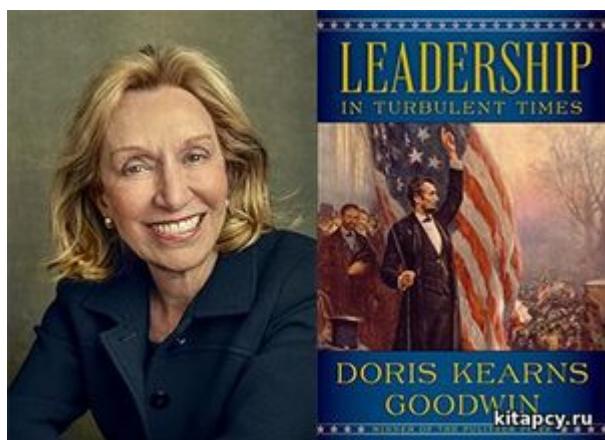

Dar düşünjeli adamlar bilen hemmetaraplaýyn pikir alyşmak kyn. «Altyly stol» eýyämden häkimiýete golaý durýanlar tarapyndan jenjelli gürrüne öwrülmäge başlandy. Biri-birine seleşmeýän “ýamaly bukja” meñzedilýär. «Bu koalizasiýadan peýda garaşmaň» diýiljek bolunýar. Özem munuň saýlaw golaýlaşdygyça köp gezek agzaljakdygyny çak etmek kyn däl... Ýatlatmak isleýärin, «ýamaly bukja elmydama şowsuzlyga uçrar» çaklamasy dogry bolup bilmez.

Meselem:

Amerikan ýazyjysy Doris Kearns Gudwin ABŞ-nyň prezidentleri Awraam Linkolnyň, Teodor Ruzweltiň, Franklin Delano Ruzweltiň, Lindon Jonsonyň özür ýollaryny ýazdy.

Şu dört prezidentiň özboluşly aýratynlyklaryny, işbaşarjaňlyklaryny deňesdirmeli ýagdaýda öwrenýän «Çylşyrymly wagtlarda liderlik» kitabı bar. Bu kitap esasynda soň dokumental film surata düşürildi.

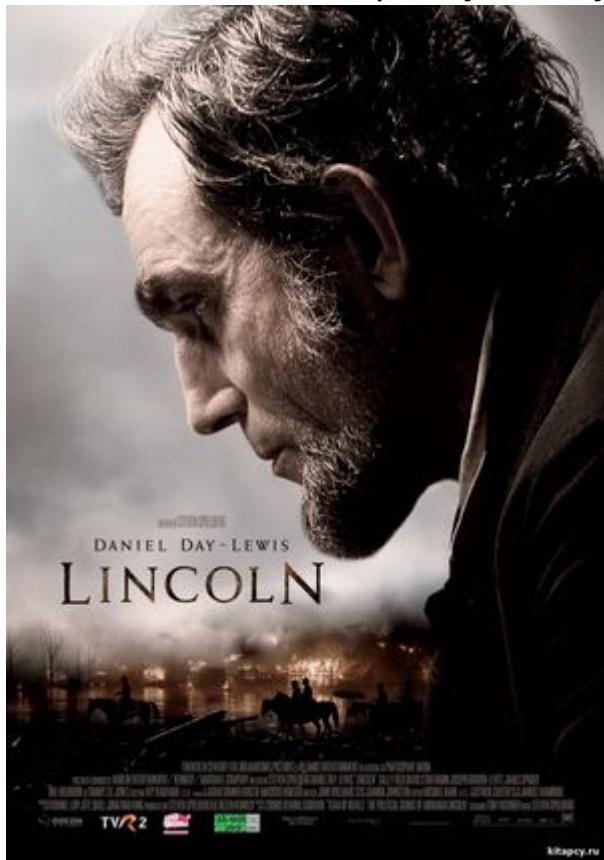

Gürrüni gozgajak bolýanym Gudwiniň bu kitabı däl. Şu:

2005-nji ýylda çap etdiren «Garşydaşlar topary. Awraam Linkolnyň syýasy paýhasy» («Team of Rivals: The Political Genius of Abraham Lincoln»).

Kitabyň bir böлümi esasynda kinorežissýor Stiwen Spilberg «Linkoln» atly kinofilm surata düşürdi.

Geleliň indi kitapdaky esasy gürrüñimize:

* * *

Kitabyň adynyň «Garşydaşlar topary» bolmagynyň sebäbi bar.

Şuňa geçmezden öň size Awraam Linkoln hakynda maglumat bereýin:

Kengukkiden, garyp maşgalada dünýä indi. Özünü özi taýýarlady, işledi, okady, aklawjy bolup ýetişdi. Syýasata girdi. Gul eýeçiligije garşy çykmak bilen tanaldy, senator boldy, Respublikan partiýanyň başyna geçdi.

1858-nji ýylda ABŞ-nyň prezidentligine kandidaturasyny goýdy. Kandidatlygyny goýan badyna gul eýeçiliginiň tarapdary bolan günorta ştatlar ýurtdan bölünmäge başlady. Ýurt graždanlyk urşuna baryardy...

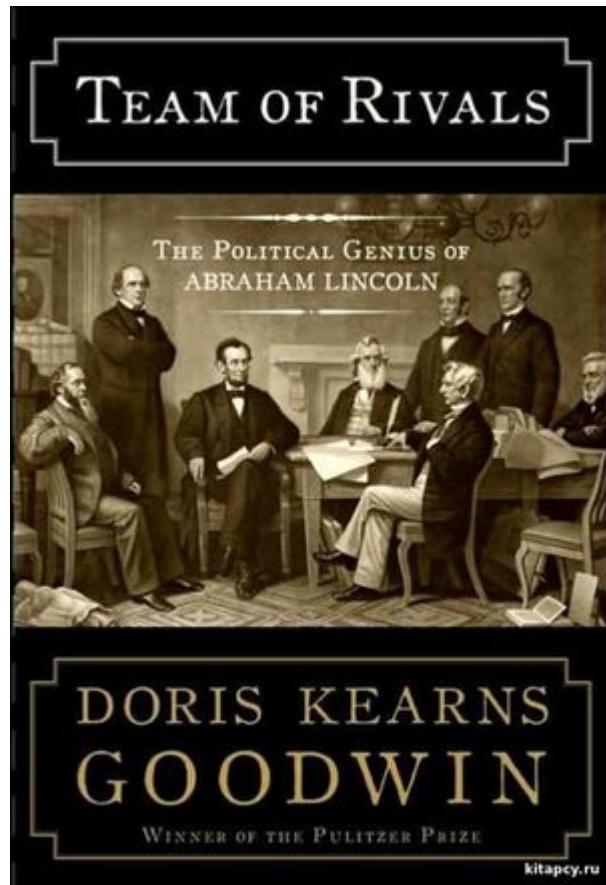
Linkoln näme edendir öýdýäňiz?

«Garşydaşlar toparyny» döretdi. Syýasy bäsdeşleri: prezident bolmagyna garaşylan Nýu-Ýorkuň senatory Uilýam Genri Sýuardi,

konserwatiw toparlaryň baştutany Missouri ştatynyň baş prokurory Edward Beýtsi, radikal toparlaryň öñbaşçysy Ogaýo ştatynyň gubernatory Salmon Portlend Çeýzi öz ýanyna çekdi. Olary hökümét düzümine girizip, möhüm wezipeleri berdi...

Hawa, ýurt syýasy çaknyşyga tarap güwläp barýarka, Linkoln ýeňiş gazanmaga ünsüni gönükdirip, bir ýere jemlemesi mümkün däp adamlaryň we toparlaryň agzyny birikdirdi.

«Dörtli stol» – «Bäsdeşler topary» güýç birikdirdi, graždanlyk urşy bilen bir hatarda ähli kynçylygy ýeňip geçdi, gulçulygy soňlandyrdy...

* * *

Prezident Linkoln 1865-nji ýylyň 14-nji aprelinde «Amerikaly çykanymyz» atly üç perdeli komediýa tomaşa edip durka, bölünisikçi gul eýeleriniň tarapdary, meşhur teatr artisti Jon Uilks But tarapyndan sapança bilen atylyp öldürildi...

Şol gün diňe Linkoln nyşanada däldi. Gul eýecilik düzgüniniň tarapdarlary «dörtli stolyň» gurujylaryndan Daşary işler ministri Uilýam Sýuarda garşıy şowsuz gutaran kast edişligi gurnadylar. Prezidentiň orunbasary Endrýu Jonson hem zordan

ölümden sypsy...

Dildüwşük şowsuz gutardy, ýöne «4-li stol – «Garşydaşlar topary» dargady...

Aradan nijeme ýyllar geçdi:

Linkolnyň janköýeri Barak Obama çola adada okajak ýeke kitabynyň «Garşydaşlar topary» boljagyny aýtdy.

Obama heniz prezidentlige saýlanmanka Waşingtonda kitabyň awtory Gudwin bilen duşuşyp, Linkoln hakda gürrüň etdi. Ol «Linkolndan akyllı ýol görkezijini tapyp bilmersiñiz» diýdi.

Obama ABŞ-nyň prezidentligine saýlanandan soñ garşydaşy Hillari Klintony daşary işler ministri wezipesine bellände, Linkolnyň Uilýam Sýuardy daşary işler ministri wezipesine bellänliginden nusga alandygyny aýtdy...

Jemlär bolsam:

«Altyly stolyň» prezidentiň orunbasarlary ýa-da düzüljek hökümət düzümi jedelli tema bolmagyny dowam etdirer.

Türkiýäniň «Garşydaşlar topary» üstünlik gazanyp bilermi?

Linkolnyň «4-li stolynyň» düýp maksady gul eýeçiliği ýatyryp, ýurduň bitewiliginı gazaňmakdy.

A «6-ly stoluň»? Muny ýazmaga entek wagt kän.

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 10.03.2023 ý. Publisistika